

6-7 Eylül olayları: “Susanlar da suçlu” [Mihail Vasilyadis ile söyleşi]

Posted on 21/07/2017

6 Eylül 1955 günü saat 13.00’te, devlet radyosu, Selanik’te Atatürk’ün doğduğu eve bombalı saldırı düzenlendiği haberini verdi. Bu haber, aynı gün öğleden sonra İstanbul Ekspres gazetesinin yaptığı iki baskıyla yayıldı. Günün ilerleyen saatlerinde çeşitli öğrenci gruplarının ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin çağrısıyla Taksim Meydanı’nda bir gösteri düzenlendi. Gösterinin ardından bazı gruplar İstiklal Caddesi’nde gayrimüslimlere ait işyerlerini yıkıp yağmalamaya başladı. Beyoğlu, Kurtuluş, Şişli, Nişantaşı, Eminönü, Fatih, Eyüp, Bakırköy, Yeşilköy, Ortaköy, Arnavutköy, Bebek, Moda, Kadıköy, Kuzguncuk, Çengelköy ve Adalar’da yağma ve şiddet olayları meydana geldi. Resmî kaynaklara göre, olaylar sonucunda 4214 ev, 1004 işyeri, 73 kilise, 1 sinagog, 2 manastır, 26 okul ve aralarında çeşitli işyerlerinin bulunduğu 5317 tesis saldırıya uğradı ve tahrip edildi. Böylece Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihine yüzleşmesi, hesabını vermesi gereken bir sayfa daha eklendi.

Günlerce önceden gayrimüslimlerin kapılarını kim işaretlemişti? Binlerce insan nasıl birdenbire sokaklara dökülebilmişti? Polis neden olaylara müdahale etmemişti? Apoyevmatini gazetesi yayın yönetmeni Mihail Vasiliadis ile söyleşi.

Arife Köse: – Önce 6-7 Eylül olaylarının arka planından başlayalım isterseniz. 6-7 Eylül olaylarını hangi çerçevede, nasıl algılamak lazım?

Mihail Vasilyadis: – 6-7 Eylül olaylarını tek başına ele alarak anlamak mümkün değildir. 6-7 Eylül olayları bir olaylar zincirinin bir halkasını oluşturur. Bu zincirin diğer halkalarını bilmeden sadece 6-7 Eylül’ü ele alıp izah etmeye çalışmak nafiledir.

- Hangi halkalardan oluşuyor bu zincir?

- Bu zincir, ulus devlet kurma sevdasında olanların, ulus devleti kendi kafalarındaki biçimle düşünenlerin, yani tek dil, tek din, tek devlet, tek milletten oluşan bir Türk ulus devleti yaratmak isteyenlerin yaptıklarından oluşuyor. Fakat Türkiye'nin ulus devlet olmasının önünde büyük engeller vardı.

- Nasıl engeller?

- Birinci Dünya Savaşı sonunda imparatorluklar dağıldı, onların yerine ulus devletler kuruldu. Ama bu ulus devletlerin çoğu o milletlerin yaşadığı yerlerde kuruldu, yani örneğin Polonya Polonyalıların yaşadığı yerde kuruldu. Osmanlı İmparatorluğu dağıldığında ise bir dizi ülke ortaya çıktı. Ama bunlar genellikle ulus bilincinde olmayan, daha çok din bilincinde olan ülkelerdi. Türkiye'de de o zamanlar Jon Türkler ile birlikte milliyetçi fikirler gelişmeye ve güçlenmeye başlamıştı. Jon Türkler de ulus devlet kurma fikrini benimsiyordu. Fakat bu ulus devleti Türklerin yaşadığı bölgelerde kurma olanağı yoktu. Dolayısıyla Türkiye, ulus devletini Türklerin yaşadığı yerlerde değil gücünün yettiği yerlerde kurmak zorunda kaldı.

- Bu ne anlama geliyor?

- Misak-ı Millî olarak belirlenen sınırlar içinde ortaya çıkması düşünülen ulus devlet esasında küçük bir imparatorluk gibi. Bu topraklarda Türkler var, ama onlarda Türklük bilincinden çok müslüman olma bilinci öne çıkmış durumda. Kürtler var, Lazlar var, daha birçok milliyet var. Bu arada gayrimüslim gruplar da var tabii. Onlar da Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler. Ulus devlet kurmak için ne yapmak gerekiyor? Herkese "Türk" dedirtmek gerekiyor. Dolayısıyla "Ne mutlu Türk'üm diyene" deniliyor, "Ne mutlu Türk olana" değil, çünkü Türk olanı arayıp bulmak zaten neredeyse imkânsız. Dolayısıyla Türk olmayanları Türkleştirerek bu devleti kurma yoluna gidiyorlar. Ancak müslüman olmayan gruplar Lozan anlaşması ile korunuyor, anlaşmanın müslüman olmayan azınlıklara tanıdığı haklar onların

asimile edilmesini zorlaştırıyor. Bunun üzerine iki ayrı plan kurmak zorunda kalıyorlar. Müslüman azınlıkları asimile etmek, müslüman olmayanları eritmek. Bu düşünce biçimi hâlâ günümüzde bile var. Rumlardan, Ermenilerden ve Yahudilerden bahsederken Cumhurbaşkanı bile “yabancılar” diyebiliyor, onların vakıflarından bahsederken “yabancı vakıflar” diyebiliyor.

- Nasıl bir eritme programı uygulanıyor?

İşte, başta bahsettiğim zincir bu eritme programının halkalarıdır. Bu zincirin bazı halkaları küçük, bazı halkaları ise çok kaba ve acı verici. Bu kaba ve acı verici olaylar arasında 6-7 Eylül olayları, Varlık Vergisi, 20 yaşındakilerin toplama kamplarına gönderilmesi gibi olaylar var. Lozan’dan dönülür dönülmez yapılan ilk şey azınlıkların önde gelenlerini toplayıp Lozan’ın kendilerine tanıdığı hakları reddetmek olmuştur. Böylece bu eritme programı başlamış oldu. Bu, resmî olarak da kendisini CHP gençlik kollarının hazırladığı raporda gösterdi. Raporda, “İstanbul’un fethinin 500. yılında İstanbul’da bir tek Rum kalmamalı” deniyor. Tabii bir programın uygulanabilir olması biraz da uluslararası konjonktüre bağlıdır. Önce mübadeleyle 1 milyon 200 bin Rum Ortodoks Anadolu’dan sürüldü, Yunanistan’a gönderildi, 600 bine yakın müslüman Türk de Yunanistan topraklarından buraya gönderildi. İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte dünyadaki hava değişti, milliyetçilik yeniden yükseldi ve Türkiye’de de bu bahsettiğim zincirin ilk kaba halkası olan 27-47 yaş arası bütün azınlık erkeklerinin toplama kamplarına gönderilmesi olayı gerçekleşti. Ardından Varlık Vergisi faciası yaşandı. Dikkatinizi çekerim. Saydığım bu halkaların hepsi yasal zemini hazırlanarak, yasalar çerçevesinde hayata geçiriliyor. Yani böyle bir yöntemle ulus devlet kurma projesini savunanlar, devlete hakim olup istediklerini yaptırabiliyor.

- Kim bunlar?

- Ergenekon. Bence bugünkü Ergenekon’un temeli ta o zamanlarda atılmıştı ve yapı, bu çekirdek hep devlete hakim olma mücadelesi verdi.

- CHP'nin bu planına ne oluyor peki?

- Türkiye'nin NATO'ya girme süreciyle birlikte çok partili dönem başladı. CHP 1946 seçimlerini hile ile kazanmasına rağmen 1950 seçimlerini kazanamadı. Dolayısıyla gençlik kollarının raporunda yer alan İstanbul'da tek bir Rum kalmaması planı kesintiye uğruyor. Ve bugünkü Ergenekon'un temelini oluşturan bu yapı 1950'den sonra devlet icindeki gücünü kısmen kaybediyor. Bundan sonraki büyük darbe, yani 6-7 Eylül olayları, bir devlet yasası ile olmuyor.

- Biraz açabilir misiniz bu noktayı?

- Aslında o zaman da kısmen yasal bir çerçeve var, ama o da hükümeti aldatarak oluşturuluyor. Şunu demek istiyorum: 6-7 Eylül olayları kendiliğinden meydana gelen olaylar değildir. İyice planlanmış, hazırlanmıştır. Eski MGK Genel Sekreteri ve Özel Harpçi Sabri Yirmibeşoğlu, gazeteci Fatih Güllapoğlu'na verdiği bir röportajda, "6-7 Eylül de bir Özel Harp işidir ve muhteşem bir örgütlenmeydi. Amacına da ulaştı. Sorarım size? Bu muhteşem bir örgütlenme değil miydi?" dedi. Sonra da sözlerinin yanlış algılandığını ifade ederek, "6-7 Eylül olaylarının arkasında MİT'in imzası olabilir" diye konuştu. MİT ya da Özel Harp, sonuçta 6-7 Eylül olayları planlı olaylardır.

- 6-7 Eylül olayları nasıl planlandı?

- Bir provokatörün Selanik'teki Türk konsolosluğunda ufak bir patlama gerçekleştirmesi basit bir iştir. Asıl başarı böyle basit bir işi Türkiye'deki halkı harekete geçirmek için kullanabilmek, halkı sokağa dökülmeye ikna edebilmektir. Bu olaylar, ta 1950'lerin başından itibaren planlanıyor. Kıbrıs'ta yaşayan Yunanlılar kendilerine "Rum" değil "Yunan Kıbrıslı" der. Türkiye'de ise ısrarla Kıbrıs'ta yaşayan Yunanlılara kendilerinin ifade ettiği gibi "Yunan Kıbrıslı" değil "Rum" denir.

- Aradaki fark nedir?

- Türk kelimesi ırk belirtir. Rum kelimesi ırk belirtmez. Rum kelimesinin içindeki en güçlü öge Ortodoksluktur. Yani bütün Rumlar ırk olarak Yunanlı değildir. Peki neden Türkiye’de ısrarla bu kişilere Rum deniyor? Gayet basit. Bu kişilere Rum demekle, Kıbrıs’ta meydana gelen ve Türk kamuoyunda kızgınlık uyandıran bütün olaylar Rumlara maledilmek isteniyor. Peki Rum kimdir? Kapı komşularımız, mahallede beraber oynadığımız arkadaşlarımız.

- Yani 6-7 Eylül olayları tamamen o dönemin iktidarının inisiyatifinin dışında mı gerçekleşti?

- Tamamen değil, kısmen. Son hazırlık aşamasına geliniyor, kapılara işaretler konmaya başlanıyor. Halkın sokağa döküldüğü aşamanın gerçekleşebilmesi için polisin olaylara müdahale etmemesini sağlamak lazım. Polisin devletten böyle bir emir alması lazım. Celal Bayar ve Menderes’e deniyor ki, “Efendim, siz yarın öbür gün Londra’ya gidiyorsunuz, Kıbrıs konusunu görüşeceksiniz, elinizde bir koz olsun, biz bir miting yapalım, birkaç tane vitrin kiralım, böylece Londra’ya gittiğinizde eliniz daha güçlü olur, arkanızda halk desteği olduğu görülür” diyerek bu izni alıyorlar. Ve bugün biz hâlâ Kıbrıslılardan bahsederken Rum diyoruz. O dönemde gazeteleri incellerseniz nefret söyleminin merkezinde Rumların yer aldığını görürsünüz. O dönemde Rum anneler sokakta çocuklarıyla yürürken çocukların ellerinden tutmazlardı. Ellerini çocukların omzuna atar ve ağızlarını kapatırlardı ki çocuklar yolda Rumca konuşup başlarını belaya sokmasın diye.

- Olaylar nasıl gelişti?

- Suat Hayri Ürgüplü o dönemde İngiltere’de Türkiye Büyükelçiliği’nde görev yapıyor. Biliyorsunuz, 6-7 Eylül olaylarını başlatan Atatürk’ün Selanik’teki evinde Rumlar tarafından bomba patladığı iddiasıdır. Bundan bir sene önce Atina’dan konsolosluktan Dışişleri Bakanlığı’na cevaben yollanan bir yazı var. Diyor ki, “Bugün Türkiye ile Yunanistan’ın arasını bozmak kolay değil. Dolayısıyla nasıl olacak bilmiyorum, ama birisi kalkıp

Yunanistan'da Atatürk'ün evine bir bomba koyarsa, onu bilemem artık". Böylece bu yazıyı görenler ne yapacaklarını bulmuş oldu. Bu fikir Suat Hayri Ürgüplü aracılığıyla Türkiye'deki o çekirdeğe empoze edilmiş ve olaylar bu şekilde gelişmiş. Bu arada zaten hergün çıkan yayınlarda Rumlara yönelik inanılmaz bir nefret söylemi var. Bunu görmek için sadece Peyami Sefa'yı okumanız bile yeter. Zaten 2000'e yakın provokatör hazırlanmış. Bunlar yedişer sekizer kişilik gruplar halinde İstanbul'u bölmüşler, sokaklarda aşağı yukarı gidip geliyor ve Ekspres Gazetesi'nin yayınlanmasını bekliyorlar. Bundan günlerce önce kapılara işaretler konmuştu zaten. Bu olayların olacağı aslında halk arasında yayılıyor, camilerde konuşuluyor, ama insanlara kimseye söylememeleri için yemin ettiriliyor. Bunu duyanlar ve onaylamayanlar korktuklarından kimseye açık açık bir şey diyemiyorlar, ama sevdikleri Rum, Ermeni, Yahudi komşularına o gün "Sizin hanım çocukları alsın da bize gelsin bugün, bizim hanım özledi" gibi alttan alta uyarıda bulunmaya, evde kalmamalarını sağlamaya çalışıyor. Haber duyulur duyulmaz hemen provokatörler görevlerine başladı. Zaten birinin bir taş atması yetti ve taşlar sel gibi akmaya başladı. Yağma başladı. Olaylar geceyarısına kadar devam etti. Adnan Menderes ve Celal Bayar olayları duyup Beyoğlu'na geliyor ve Bayar, Fahrettin Kerim Gökay'a, "Biz bir taş atılsın dedik, nedir bu hal?" diyor.

- Peki siz neler yaşadınız o gün?

- Ben 15 yaşındaydım ve yaz aylarında Mısırçarşısı'nda Rıza Paşa yokuşunda bir mefruşat dükkânında çalışıyorum. Babam ben 11 yaşındayken ölmüştü. Bizim orada hergün sahne bellidir. Sabah 8.30 gibi dükkânlar açılır ve süpürülür. Patronlar çayını icer. Dışarıya iki sandalye atılır, ortasına masa konur, tavla atılır. Çıraklar siler süpürür, vitrinleri düzeltir. Yolda çöpçüler temizlik yapar. Saat 11'e doğru herkes dükkânlarının içindedir, kadınlar alışverişe gelmeye başlar. Daha sonra erkek müşteriler gelir. Akşama doğru da dükkânları kapatma işi başlar. Dışarıya konan mallar toplanır falan. Fakat o gün durum değişti. Bir kere Rıza Paşa yokuşunda dükkânlar dörtte bir şeklinde Türkler, Ermeniler, Yahudiler ve Rumlar arasında paylaşılmıştır. Türk dükkânlar tuhaf bir haldeydi, keyifsizdiler, bizlere acıyarak bakıyorlardı. Yolun ortasında da 5-6 kişilik bir grup bir köşeden öbür köşeye gelip

gidiyordu. Bakışlar aşağıda, gözlerimize bakmıyorlar, suratları somurtkan. Türk dükkânlardan bazıları bize “Bugün işler iyi değil, siz kapatıp gidin” diye tavsiyelerde bulunuyor. Bu arada Mısırçarşısı’ndan çıkışta hemen sağda iki dükkân var yan yana, biri Ermeni, biri Türk. Türk olan arkadaşını kapatmaya ikna etmiş sanırım, kendi dükkânına da Türk bayrağı asmış. Kepengini yarıya kadar kapatmış. Olaylar başlıyor ve sıra kapalı dükkâna gelince o Türk çıkıp “Yapmayın, orası benim” diyor. Geri çekiliyorlar. Arkadan birisi geliyor ve “Ne dedin sen? Burası senin mi? Bana bak senin dükkânın da gider. Onun gâvur olduğunu sen bilmiyor musun?” diyor ve dükkânı paramparça ediyorlar. Yani önceden biliniyor nerelerin kırılıp döküleceği. Öğleden sonra çok gergindiler artık zaten. Çünkü her şeyi hazırlamış, gazetenin çıkmasını bekliyorlardı. Bu arada bazı insanlar dükkânlarını kapatmaya başlamıştı, ellerinden kaçıracaklar diye korktular ve giderek daha da gerginleşmeye başladılar. Çünkü gazete çıkmadan olayları başlatsalar gerekçe olarak neyi ileri süreceklerdi? Ayrıca sadece kendileri yetmiyordu, bu kadar büyük çaplı bir olayın gerçekleşmesi için binlerce kişi gerekiyordu ve bunun için de halkın onlara katılması gerekiyordu. Ama gazetenin çıkmasını bekledikçe de gerginleşmeye başladılar. Sağa sola laf atmaya, sataşmaya başladılar.

- Siz ne yaptınız, evinize mi gittiniz?

- Biz dükkânı kapattık. Ben Eminönü’nden Tarlabası’na evime gittim. Bizim kapıcımız vardı, Mehmet Efendi. Baktım, kapıda bekliyor. Ben gider gitmez “Çabuk gir içeri” dedi ve kale kapısı gibi olan demir kapıyı kapattı. Eline bayrak aldı ve kapının önünde beklemeye başladı. İstiklal Caddesi’nde ise durum tam bir felaketti. Güruh Tarlabası Caddesi’nin başından başlayarak kırıp dökerek geliyordu. Karakola koşanlar polisten, “Bugün polis değiliz, Türk’üz” cevabını aldı. Bizim eve geldiklerinde bizim Mehmet Efendi, elinde bayrak, “Burada gâvur yoktur, herkes Türk burada” dedi ve böylece bize dokunulmasını engelledi. Güruh bizim önümüzden geçip gittikten sonra Mehmet Efendi elindeki bayrağı bıraktı, kazmasını aldı ve diğer Rumlara saldırmak üzere o da o güruha katıldı. O an benim içim tamamen boşaldı. İçimdeki hisler, ne var idiyse boşaldı.

Çünkü bizi tanıyor, biz onun için Rum değil, Mihail ya da Katina ya da Marika'yız, o yüzden bizi korumayı kendine görev biliyor. Ama diğerleri onun için sadece Rum. Rumlar kim? Kıbrıs'ta kardeşlerimizi öldürenler. İşte Yirmibeşoğlu'nun dediği başarı bu. O yüz binleri bir haberle sokağa dökmek ve bir toplum mühendisliği eseri olarak her yeri kırıp dökmelerini sağlamak. Bitirmeden bir olay daha anlatayım.

- Lütfen.

- Halalarım Çengelköy'de bir yalıda oturuyor, karakolun hemen yanı başında. Kapı kırılıyor, içeri 15-20 kişi giriyor. Ne var ne yoksa kırıp döküyorlar, eşyaları denize atıyorlar. Kadınlar şaşırıyor ve salonun kenarına yere oturuyor. Çünkü üzerine oturacak eşya yok. Yere oturup yapılanları seyrediyorlar. Bunu yapanlar işleri bittikten sonra halalarıma, "Bugün malınıza, yarın canınıza. Gelecek hafta yine geleceğiz, eğer buradaysanız öldünüz" diyor ve gidiyor. Aradan 48 saat geçtikten sonra bizim aklımıza halalarım geldi, onlara ne oldu diye merak ettik. Annem Çengelköy'e gittiğinde 48 saat sonra o iki kadını yerde oturmuş buluyor. Tuvaletlerini oldukları yere yapmışlar ve hâlâ şok içindeler. Ne su içmişler ne yemek yemişler. Hemen hastaneye götürdük ve halalarım 15-20 gün sonra kendilerine gelip konuşmaya başladı. Dikkat edilmesi gereken başka bir husus, bu kadar büyük çaptaki olaylarda ölü olmamasıdır. Çünkü her şey önceden çok iyi planlanmış. Normalde bu çaptaki bir olayda yüzlerce ölü olması lazımdı.

- O günden sonra neler hissettiniz?

Mehmet Efendi'nin gözüne bakmaktan hep çekindim. Duygularımı tarif etmem çok zor. Siz Picasso'nun Guernica tablosunda benim gördüğüm şeyleri asla göremeyeceksiniz. Dünyanın her yerinde bugün ezilen kişiler vardır, millî kimlikleri bir yana, çingene oldukları ya da homoseksüel oldukları, engelli oldukları için çoğunluğun baskısını üzerinde hisseden kişilere sormak lazım.

- Peki sizce 6-7 Eylül ile yeterince yüzleşildi mi?

Başka olaylarda olduğu gibi 6-7 Eylül olayları hakkında da bazı ezberlere kapıldık. Önce azınlıkların kötü olduğu düşüncesi hakim oldu. Sonra bunun yerini, “Evet, 6-7 Eylül oldu, fakat pek çok Türk de onlara yardımcı oldu” palavrasını aldı. Evet, Yorgo’ya, Niko’ya yardım eden Ahmet, Mehmet oldu, fakat bu kişiler dostu arkadaşı olduğu için yardım ettiler. Dostluk görevini yaptılar, fakat ondan sonra benim yanımdaki dükkânları kırdılar, parçaladılar. “Rumlara yapılan doğru değil. Bu insanlar bizim kadar bu ülkenin sahibi” diyen olmadı. Geçmişle doğru yüzleşmek gerekir. Yeni yeni azınlıklar konusunda yapılan çalışmalardan sonra, büyük kalemler de elli sene sustuktan sonra, baktılar bu konularda yazmak moda oldu, bu olayları anlatmaya, bu olaylar hakkında yazıp çizmeye başladılar. En az bu olayları yapanlar kadar, susanlar, konuşmayanlar da suçlu.

Kaynak: altust.org